

Instrukcja dla obserwatorów - 2007

Podgorzałka

Monitoring Gatunków Rzadkich jest programem rozpoczętym w r. 2007 w ramach szerszego zadania Monitoring Ptaków Polski. Podgorzałka jest jednym z 7 gatunków ptaków objętych programem. Celem programu jest uzyskanie pełnego obrazu rozmieszczenia i liczebności populacji krajowej oraz śledzenie zmian liczebności łabędzia krzykliwego w dłuższej perspektywie czasu. Wskazanie przyczyn bezpośrednich lub pośrednich zmian liczebności gatunku umożliwi podjęcie działań ochronnych, ukierunkowanych na zmniejszenie wpływu negatywnych oddziaływań.

W niniejszym programie weźmie udział kilkunastu wykwalifikowanych ornitologów, którzy mają doświadczenie w tego typu liczeniach ptaków. Gwarantuje to uzyskanie wartościowych danych, zebranych w oparciu o powtarzalne i sprawdzone metody badań populacji ptaków.

Dotychczasowe materiały umożliwiają prześledzenie zmian liczebności populacji krajowej gatunku w ostatnich kilkunastu latach.

W latach 2007-2008 kontrolami zostanie objętych do 20 stanowisk lęgowych znanych z lat poprzednich oraz potencjalnych miejsc gniazdowania – szczególnie w odległości do 20 km od już zajmowanych lęgowisk. Stanowiska lęgowe, które będą kontrolowane w danym sezonie typuje koordynator zajmujący się organizowaniem prac w całej Polsce.

Stanowiskiem może być miejsce gniazdowania jednej pary, jak i kilkunastu par. Za stanowisko uznaje się jeden zbiornik lub zespół stawów. W przypadku rzeki stanowiskiem jest wyspa lub odcinek rzeki o długości 1 km.

Obserwator otrzymuje: 1/ niniejszą instrukcję, 2/ karty stanowisk, 3/ wykaz stanowisk do skontrolowania w bieżącym sezonie, 4/ mapy z lokalizacją stanowisk, które kontroluje w danym sezonie.

Zalecenia dla obserwatorów

W miejscach gniazdowania znanych z lat poprzednich wskazane jest penetrowanie potencjalnych siedlisk na większym obszarze – w odległości do 20 km od znanego stanowiska. Podczas wyszukiwania nowych stanowisk lęgowych należy również wykorzystywać stwierdzenia nawet pojedynczych ptaków dokonane w sezonie lęgowym. Podgorzałki najchętniej gniazdują na zbiornikach z wodą stojącą, z silnie rozwiniętymi szuwarami. Szczególnie chętnie gnieździ się w koloniach śmieszki *Larus ridibundus*.

Terminy kontroli

Kontrole stanowisk lęgowych podgorzałki należy prowadzić dwukrotnie w sezonie w następujących terminach:

1. **1-31 maj** – kontrola ukierunkowana na stwierdzenie par.
2. **10 czerwiec-10 lipiec** – kontrola ukierunkowana na stwierdzenie lęgów.

Wskazane terminy ustalono w oparciu o fenologię lęgów gatunku. Pomiedzy 1. i 2. kontrolą odstęp czasu powinien wynosić ok. 30 dni.

W przypadku podgorzałki **tylko dwukrotna kontrola stanowiska lęgowego będzie uznawana za pełnowartościową.**

Pogoda

Warunki pogodowe wpływają na dokładność uzyskanych wyników obserwacji. Efektywność kontroli jest najmniejsza podczas pogody wietrznej, opadów czy mgły – dlatego nie jest wskazane prowadzenie prac terenowych w takich warunkach.

Zalecenia szczegółowe

1. Pierwszą kontrolę w maju należy wykonać obejmując obserwacjami cały zbiornik, a w przypadku zespołu stawów, kontrolując wszystkie stawy napełnione wodą, gdyż ptaki mogą w kolejnych latach gniazdować na innym stawie. Tam gdzie jest możliwe warto prowadzić obserwacje z punktów bardziej wyniesionych, wykorzystując ukształtowanie terenu, ambony myśliwskie. Czas trwania kontroli powinien wynosić 1-2 godziny na stanowisku, choć w przypadku zespołu stawów wskazane jest wydłużenie kontroli do kilku godzin. Zaleca się, aby kontrola miała miejsce w godzinach rannych (5-10).
2. Podczas drugiej kontroli należy dokładnie spenetrować stanowisko pod kątem wykrycia ptaków z lęgiem. Zaleca się, aby kontrola miała miejsce w godzinach rannych (5-10). Wskazane jest prowadzenie obserwacji z punktów wyniesionych. Dla każdego stwierdzenia gatunku należy określić kryterium (podane poniżej i na karcie stanowiska). Kontrola stanowiska powinna trwać przynajmniej 2 godziny. Należy podkreślić możliwość występowania hybrydów międzygatunkowych oraz lęgów mieszanych (samica podgorzałki wodząca młode czernicy)

Wszystkie stwierdzenia podgorzałki nanosimy na mapy (oddzielne mapy dla kolejnych kontroli).

Przekazywania danych, standaryzacja zapisów

Wyniki kontroli zapisujemy na karcie stanowiska. Na jednej karcie należy notować obserwacje z jednego stanowiska lęgowego (definicja stanowiska patrz powyżej).

Zapisując wynik kontroli posługujemy się następującymi kryteriami lęgowości:

- O** - jednorazowa obserwacja pojedynczego ptaka w siedlisku lęgowym
- R** - obserwacja rodziny (jeden ptak lub para) z lotnymi młodymi
- P** - para ptaków obserwowana w siedlisku lęgowym
- KT** - tokująca lub kopulująca para
- NP** - zaniepokojenie jednego ptaka lub pary wskazujące na obecność lęgu
- BU** - budowa gniazda
- GNS** - świeże gniazdo
- WYS** - gniazdo wysiadywane
- JAJ** - gniazdo z jajami, lub skorupy jaj w gnieździe
- PIS** - gniazdo z piskletami
- MŁO** - młode poza gniazdem, nielotne lub słabo lotne

Ważne jest **podanie informacji z tzw. kontroli zerowych**, kiedy pomimo kontroli stanowiska nie wykryto gatunku.

Siedlisko lęgowe charakteryzujemy wybierając odpowiednie opcje wpisane na karcie stanowiska. Jeśli na karcie nie ma odpowiedniej opcji (np. specyficzne siedlisko), należy podać jego charakterystykę. Informacje dodatkowe wpisujemy w uwagach.

Wypełnione karty stanowisk oraz mapy prosimy przesłać **do końca sierpnia**. Nadesłanie danych w tym terminie umożliwi sprawne opracowanie wyników i wydanie raportu. Zgromadzenie kompletnych materiałów i ich opracowanie będzie ważnym elementem naszej zespołowej pracy.

Bezpieczeństwo i zdarzenia losowe

Każdy z uczestników prac terenowych powinien zadbać o bezpieczeństwo swoje i innych osób. W przypadku ewentualnych wypadków w trakcie prowadzonych prac organizatorzy nie ponoszą za nie odpowiedzialności. Wejście na teren prywatny należy uzgadniać z właścicielem (szczególnie istotne podczas kontroli stawów rybnych, gdzie obserwator może być traktowany przez obsługę gospodarstwa rybnego, jako potencjalny kłusownik).

Jeśli zdarzenia losowe umożliwią Tobie wykonanie liczeń (czy też jednego liczenia), bardzo prosimy o jak najszybszy kontakt z koordynatorem. W niektórych awaryjnych sytuacjach uda się wykonać liczenia przez innego obserwatora.

Zachowanie ciągłości liczeń w kolejnych latach na tych samych powierzchniach i do tego wykonanych zgodnie z powtarzalną metodą, są kluczowe jeśli chodzi o wartość materiału oraz jego przydatność do opracowań.

Wszelkie wątpliwości dotyczące niniejszego programu w ramach Monitoringu Gatunków Rzadkich prosimy kierować na adres:

**Maria Wieloch lub Arkadiusz Sikora, Zakład Ornitologii PAN, Nadwiślańska 108, 80-680
Gdańsk 40
tel. (0-58) 308-07-59, fax (0-58) 308-09-82, e-mail: mwieloch@stornit.gda.pl lub
sikor@stornit.gda.pl**

Monitoring Gatunków Rzadkich

(karta stanowiska)

Podgorzalka

Rok	Województwo		Obserwator
Nr stanowiska	Gmina		
Koordynaty	Nazwa najbliższej miejscowości – odległość		Adres pocztowy, e-mail, telefon
	Nazwa zbiornika		

(pomiąć wypełnianie szarych pól)

Wyniki kontroli

Numer kontroli	Data	Wynik
1.		
2.		

Kryteria lęgowości:

- O** - jednorazowa obserwacja pojedynczego ptaka w siedlisku lęgowym
- R** - obserwacja rodziny (jeden ptak lub para) z lotnymi młodymi
- P** - para ptaków obserwowana w siedlisku lęgowym
- KT** - tokująca lub kopulująca para
- NP** - zaniepokojenie jednego ptaka lub pary wskazujące na obecność lęgu
- BU** - budowa gniazda
- GNS** - świeże gniazdo
- WYS** - gniazdo wysiadywane
- JAJ** - gniazdo z jajami, lub skorupy jaj w gnieździe
- PIS** - gniazdo z piskletami
- MŁO** - młode poza gniazdem, nietotne lub słabo lotne

Charakterystyka stanowiska

(zakreślić opcję i podać procent)

Typ zbiornika	Wielkość zbiornika (ha)	Otoczenie zbiornika (podać z dokładnością do 10%; otoczenie całego zbiornika =100%)	Roślinność wynurzona (podać z dokładnością do 10%; powierzchnia roślinności wynurzonej na całym zbiorniku =100%)
Oczko (do 1 ha)	do 1	Las	Szuwar trzcinowy
Jezioro	1,1-5,0	Łozowisko	Szuwar pałkowy
Starorzecze	5,1-10,0	Łąka	Pło torfowcowe
Rzeka	10,1-50,0	Zboże	Turzycowisko
Zbiornik zaporowy	50,1-100,0	Okopowe	Skrzypy
Staw	100,1-500,0	Łąka	Łozy
Rozlewisko	500,0-1000,0	Nieużytek	Sity
Torfianka	>1000	Nieużytek	Inne
Żwirownia	Dokładnie	Zabudowa	
Inne		Inne	

Penetracja zbiornika i jego sąsiedztwa – do 100 m od brzegów (opisać)	Uwagi (np. przyczyny porzucenia stanowiska, dodatkowa charakterystyka siedlisk)
Mała	
Średnia	
Znaczna	